100. YILINDA MONDROS MÜTAREKESİ VE KARADENİZ'DE MİLLİ MÜCADELE ULUSLARARASI SEMPOZYUMU

BİLDİRİLER KİTABI - II

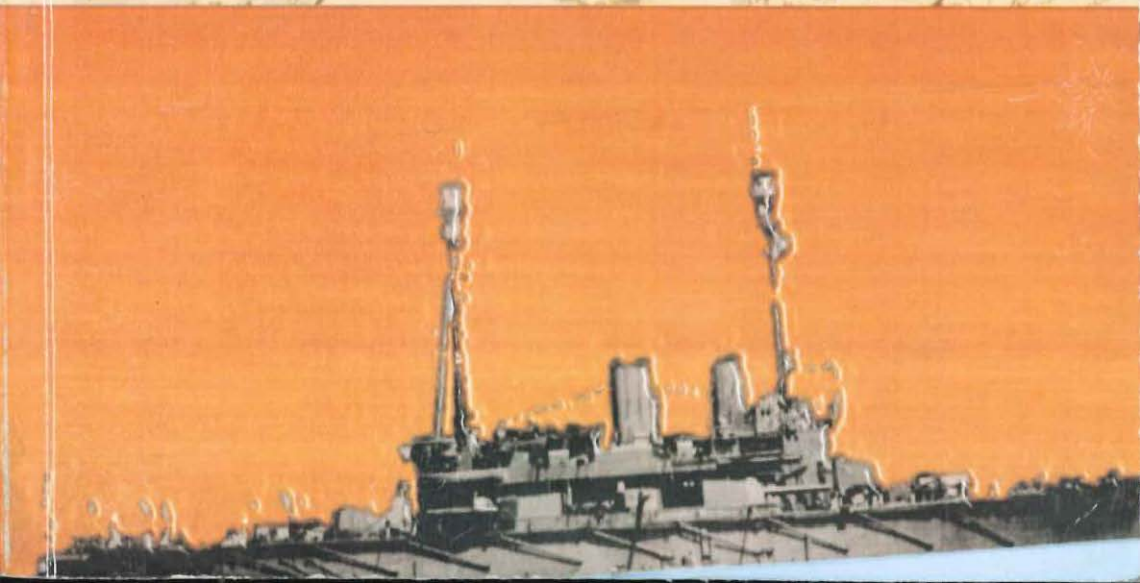

100. YILINDA MONDROS MÜTAREKESİ VE KARADENİZ'DE MİLLİ MÜCADELE ULUSLARARASI SEMPOZYUMU

BİLDİRİLER KİTABI - II

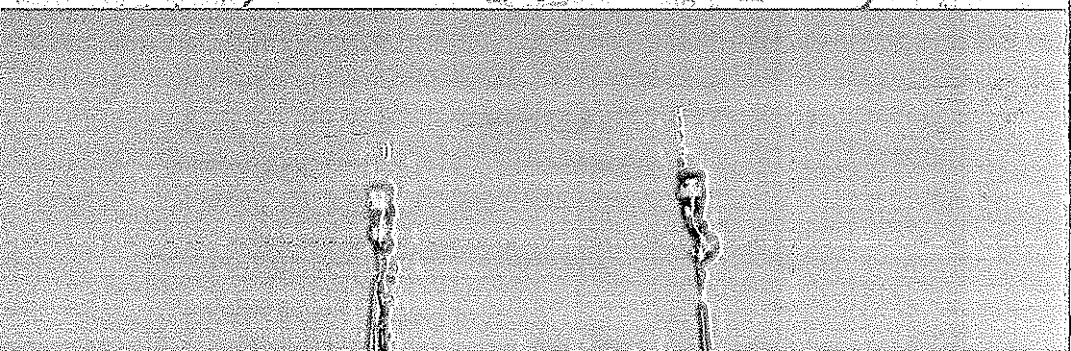

100. YILINDA MONDROS MÜTAREKESİ VE KARADENİZ'DE MİLLİ MÜCADELE ULUSLARARASI SEMPOZYUMU

25-26 EKİM 2018 / TRABZON

INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON THE CENTENARY OF THE ARMISTICE OF MUDROS AND THE NATIONAL STRUGGLE IN THE BLACK SEA REGION

25-26 OCTOBER 2018 / TRABZON

Cilt - II

Editörler

Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ

Prof. Dr. Mehmet OKUR

Doç. Dr. Bahadır GÜNEŞ

Dr. Öğr. Üyesi Ülkü KÖKSAL

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

100. YILINDA MONDROS MÜTAREKESİ VE KARADENİZ'DE MİLLİ MÜCADELE ULUSLARARASI SEMPOZYUMU
25-26 EKİM 2018 / TRABZON

INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON THE CENTENARY OF THE ARMISTICE OF MUDROS AND THE NATIONAL STRUGGLE IN THE BLACK SEA REGION
25-26 OCTOBER 2018 / TRABZON

Editörler
Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ
Prof. Dr. Mehmet OKUR
Doç. Dr. Bahadır GÜNEŞ
Dr. Öğr. Üyesi Ülkü KÖKSAL

Kapak Tasarım / Sayfa Düzeni
Dr. Öğr. Üyesi Yüksel KÜÇÜKER

Baskı: KTÜ Matbaası, TRABZON Tel: 0462 377 21 43

1. Baskı: Eylül 2019
Baskı Adedi: 200

ISBN: 978-605-2271-19-3 (Cilt-I)
ISBN Takım Numarası: 978-605-2271-18-6 (TK)

Adres: KTÜ Yayınları Satış Bürosu
Tlf: 0462 377 22 32

Üniversiteler yayın yönetmeliğinin 6. maddesine göre bu esedeki yazıların bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazarlarına aittir.

©Bu eserin herhangi bir kısmının izinsiz ve kaynak gösterilmeden alıntılanması, internet sitelerinde yayınlanması, pdf ya da kitap şeklinde parayla satılması yasaktır. Aksi eylemde bulunanlar telif hakları yasasından doğan tüm yükümlülükleri peşinen kabullenmiş sayılırlar.

~ ONUR KURULU ~

Yücel YAVUZ
(Trabzon Valisi)

Prof. Dr. Süleyman BAYKAL
(Karadeniz Teknik Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Refik TURAN
(Türk Tarih Kurumu Başkanı)

~ DÜZENLEME KURULU ~

Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ
Prof. Dr. Mehmet OKUR
Doç. Dr. Bahadır GÜNEŞ
Dr. Öğr. Üyesi Ülkü KÖKSAL
Dr. Öğr. Üyesi Volkan AKSOY
Dr. Öğr. Üyesi Yüksel KÜÇÜKER
Uzman Selin EREN

~ SEKRETARYA ~

Dr. Öğr. Üyesi Ülkü KÖKSAL
Dr. Öğr. Üyesi Volkan AKSOY
Dr. Öğr. Üyesi Yüksel KÜÇÜKER

~ BİLİM KURULU ~

Prof. Dr. Cemil HASANLI
(Turan Ajansı)

Prof. Dr. Charles Eldon KING
(Georgetown University)

Prof. Dr. Coşkun TOPAL
(Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Prof. Dr. Dimitri D. VASILYEV
(Institute of Oriental Studies, Russian Academy of Sciences)

Prof. Dr. Dursun Ali AKBULUT
(Ondokuz Mayıs Üniversitesi)

Prof. Dr. Edward J. ERICKSON
(Marine Corps University)

Prof. Dr. Enis ŞAHİN
(Sakarya Üniversitesi)

Prof. Dr. Feridun ATA
(Selçuk Üniversitesi)

Prof. Dr. Gülbadi ALAN
(Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Haluk SELVİ
(Sakarya Üniversitesi)

Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ
(Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Prof. Dr. İbrahim Ethem ATNUR
(Atatürk Üniversitesi)

Prof. Dr. Justin A. McCARTHY
(University of Louisville)

Prof. Dr. Mehmet OKUR
(Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Prof. Dr. Mesut ÇAPA
(Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Mikail BASKHANOV
(University of Glasgow)

Prof. Dr. Musa QASIMLI
(National Academy of Sciences of Azerbaijan)

Prof. Dr. Nedim İPEK
(Ondokuz Mayıs Üniversitesi)

Prof. Dr. Rahmi ÇİÇEK
(Trabzon Üniversitesi)

Prof. Dr. Rahmi DOĞANAY
(Fırat Üniversitesi)

Prof. Dr. Salim CÖHCE
(İnönü Üniversitesi)

Prof. Dr. Salim GÖKÇEN
(Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi)

Prof. Dr. Selami KILIÇ
(Atatürk Üniversitesi)

Prof. Dr. Selçuk URAL
(Kafkas Üniversitesi)

Prof. Dr. Yılmaz KURT
(Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Yusuf SARINAY
(TOBB Üniversitesi)

Doç. Dr. Figen ATABEY
(Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi)

Assoc. Prof. Dr. Milen KUMANOV
(The Bulgarian Academy of Sciences, Institute for Historical Studies)

Doç. Dr. Ramazan Erhan GÜLLÜ
(İstanbul Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Ali GÜLER
(Hacettepe Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Ömer KUL
(İstanbul Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Yüksel KÜÇÜKER
(Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Zekeriya TÜRKMEN
(İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi)

Dr. Aydın ÖZGÖREN
(Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı)

Öğr. Gör. Veysel USTA
(Karadeniz Teknik Üniversitesi)

İÇİNDEKİLER

- BİRİNCİ CİLT -

SUNUŞ IX

BATUMI DURING THE WORLD WAR I
Jemal KARALIDZE 1

THE SYSTEM OF EDUCATION FOR THE CRIMEAN TATARS DURING THE FIRST WORLD WAR
Oleg BUBENOK 7

THE PAN-ISLAMIC MOVEMENT IN KYIV DURING THE FIRST WORLD WAR
Olga MAVRINA 15

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA GÜRCİSTAN
Otar GOGOLISHVILI 25

BOLŞEVİK İHTİLALİ SONRASI RUSYA - OSMANLI İLİŞKİLERİ
Eldar ABBASOV 31

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONA ERERKEN KARADENİZ DONANMASI MESELESİ
Salih TUNÇ 57

TRABZON KONFERANSI MAVERÂ-YI KAFKAS BARIŞ HEYETİ TOPLANTISINDA "ERMENİSTAN'IN ÖZERKLİĞİ" TARTIŞMALARI (18 (31) MART 1918 OTURUMU)
Şahin DOĞAN 77

İNGİLİZ DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI SİYASİ İSTİHBARAT DAİRESİNİN BİR MEMORANDUMUNA GÖRE KAFKASYA ÜZERİNDE TÜRK-ALMAN İLİŞKİLERİ
Ülkü KÖKSAL 91

ALMAN KAYNAKLARINA GÖRE BOLŞEVİK İHTİLALİ SONRASINDA ALMANYA'NIN KAFKASYA HAREKATI
Yüksel KAŞTAN 121

MONDROS MÜTAREKESİ DÖNEMİ ÖNCESİ KARADENİZ SAHİLİ MUHAREBELERİ VE ÖZELLİKLERİ
Levent ÜNAL 149

BULGARİSTAN'IN 29 EYLÜL 1918 SELANİK MÜTAREKESİ'YLE BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDAN ÇEKİLMESİ VE OSMANLI DEVLETİ
Fatih Mehmet SANCAKTAR 171

"PRYAPORETS" GAZETESİNE GÖRE BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONUNDA BULGARİSTAN VE OSMANLI DEVLETİ
Milen KUMANOV - Desislava KOSTADINOVA 199

MONDROS MÜTAREKESİ HÜKÜMLERİNİN BELİRLENME AŞAMASINDA İNGİLİZ-FRANSIZ REKABETİ VE BU REKABETİN MÜTAREKE GÖRÜŞMELERİNE YANSIMASI
Resul YAVUZ 209

MONDROS MÜTAREKESİ'NİN ASKERİ, SİYASİ VE HUKUKİ AÇIDAN GENEL BİR DEĞERLENDİRMESİ
Mehmet OKUR 237

MONDROS MÜTAREKESİ'NİN TÜRK BASININA YANSIMALARI (EKİM - KASIM 1918)
Selami KILIÇ - Hüseyin KALEMLİ 257

FRANSIZ ARŞİV BELGELERİNE GÖRE MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI VE İTİLAF DEVLETLERİ'NİN DOĞU KARADENİZ'DEKİ FAALİYETLERİ (1918-1919)
Aydın ÖZGÖREN 297

ROMANYA BASININDA MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI VE MİLLÎ MÜCADELE
Ömer METİN 313

MONDROS MÜTAREKESİ VE AZERBAYCAN
Cemil HASANLI 321

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN 9. ORDU MÜFETTİŞLİĞİNE ATANMASINA ETKİ EDEN OLAYLAR VE SAMSUN'A ÇIKIŞI
F. Rezzan ÜNALP 347

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN SAMSUN'A ÇIKIŞINDA TESPİT ETTİĞİ İLK BULGULAR VE BİR RAPORU
Kemal ARI 369

MÜTAREKE DÖNEMİNDE IX. ORDU MÜFETTİŞİ MİRLİVA MUSTAFA KEMAL PAŞA VE 15. FIRKA KOMUTANI YARBAY ŞEFİK AVNİ BEY'İN CANİK MUTASARRIFLIĞINDAKİ FAALİYETLERİNE DAİR BİR DEĞERLENDİRME
Zekeriya TÜRKMEN 385

KARADENİZ'DE YEREL MÜCADELEDEN MİLLÎ MÜCADELE'YE GEÇİŞ SÜRECİNDE MÜDAFAA-İ HUKUK CEMİYETLERİ
Mesut ÇAPA 423

VARİDAT VE SARFİYAT DEFTERİ KAYITLARINA GÖRE GİRESUN MÜDAFAA-İ HUKUK CEMİYETİNİN FAALİYETLERİ
Veysel USTA - Mustafa ÇULFAZ 445

MÜTAREKE ORTAMINDA KURULAN KADIN DİRENİŞ ÖRGÜTLERİ: "SİVAS ANADOLU KADINLARI MÜDAFAA-İ VATAN CEMİYETİ"
Necdet AYSAL 479

- İKİNCİ CİLT -

SAVAŞ VE MÜTAREKE DÖNEMİNDE EREĞLİ KÖMÜR HAVZASI (1914-1918)
Yücel NAMAL 519

MONDROS MÜTAREKESİ HÜKÜMLERİNCE ZONGULDAK VE BARTIN'DAKİ TAŞ KÖMÜRÜ HAVZALARINI İŞGAL ÇABALARI VE NETİCELERİ
Yenal ÜNAL 545

MİLLÎ MÜCADELE'DE ZONGULDAK VE EREĞLİ'NİN İŞGALİ VE ALEMDAR VAKASI
Rahmi DOĞANAY 563

MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİNDE KAMUOYU FAALİYETLERİ, LOJİSTİK İKMAL, ASKERÎ VE SİVİL PERSONEL SEVKİYATI BAKIMINDAN KASTAMONU'NUN YERİ
Mehmet Serhat YILMAZ 577

TÜRK İSTİKLAL SAVAŞI'NDA İNEBOLU'DA LOJİSTİK VE İKMAL FAALİYETLERİ VE BÖLGEDE YAŞANAN OLAYLAR
Hüsnü ÖZLÜ 601

MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİNDE TRABZON NAKLİYAT-I BAHRİYE KUMANDANLIĞI VE FAALİYETLERİ
Figen ATABEY 635

ARALIK 1919'DA İŞGALCİ GÜÇLERİN STRATEJİK ÇIKMAZI
Adil CALAP 655

İNGİLİZ KONTROL SUBAYI YÜZBAŞI PERRİNG'İN MONDROS MÜTAREKESİ SONRASI KARADENİZ'DEKİ (ÜNYE, FATSA, ORDU, GİRESUN, TRABZON, RİZE VE BATUM) GÖZLEMLERİ (13-29 EKİM 1919)
Ufuk ERDEM 661

MİLLÎ MÜCADELE'DE TRABZON'UN TUTUMUNUN PERDE ARKASI
Mehmet BİLGİN 677

MEHMET NECATİ (MEMİŞOĞLU) EFENDİ'NİN MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİ FAALİYETLERİ
Şaban ORTAK 713

1920 TBMM SEÇİMLERİ VE ANKARA-TRABZON İLİŞKİLERİNİN MERKEZİNDEKİ ADAM: VALİ HAMİT BEY
Halit EKEN 739

TRABZON'DA ÖĞRETMENLER VE OKULLARIN MİLLÎ MÜCADELE'DEKİ YERİ
Rahmi ÇİÇEK 767

MÜTAREKE DÖNEMİNDE YUNAN KIZILHAÇI'NIN TRABZON'DAKİ FAALİYETLERİ
Ramazan Erhan GÜLLÜ 779

KORDOS KOMİTESİ VE KARADENİZ BÖLGESİNDEKİ FAALİYETLERİ
Salim GÖKÇEN 791

BÜYÜK ERMENİSTAN HAYALİ İÇİNDE DÜŞÜNÜLEN BİR KENT: RİZE
Makbule SARIKAYA 805

MONDROS MÜTAREKESİ SONRASI SÜREÇTE ERMENİ-RUM İDDİALARININ ÇAKIŞTIĞI COĞRAFYA: DOĞU KARADENİZ BÖLGESİ
Yüksel KÜÇÜKER 815

DOĞU KARADENİZ RUMLARI SOYKIRIMA UĞRADI MI?
İbrahim TELLİOĞLU 831

KARADENİZ BÖLGESİNDE EKONOMİK ÇÖKÜNTÜNÜN PONTUSÇULUK FAALİYETLERİNE ETKİSİ
Ömer KUL 843

YUNANİSTAN'IN KARADENİZ POLİTİKALARI VE PONTUS YAKLAŞIMI
Pervin HAYRULLAH 861

YUNAN SEVR'İ VE İTİLAF DEVLETLERİ
Abdurrahman BOZKURT 867

MİSAK-I MİLLÎ'DE BELİRLENEN SINIRLARIN JEOPOLİTİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ
Hikmet ÖKSÜZ 895

İSTİKBAL GAZETESİNE GÖRE SEVR ANTLAŞMASI VE YANSIMALARI
Uğur ÜÇÜNCÜ 903

RUS BELGELERİNE GÖRE MOSKOVA KONFERANSI VE BATUM'UN STATÜSÜ
Kenan OLGUN 919

LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI, ALİ ŞÜKRÜ BEY CİNAYETİ VE İNGİLİZ BASININA YANSIMALARI
İsmail AKBAL 941

MACAR TURAN DERNEĞİNİN KARADENİZ ARAŞTIRMALARI (XX. YÜZYIL BAŞLARI)
Melek ÇOLAK 971

TÜRK- ROMEN İLİŞKİLERİNİN KARADENİZ BOYUTU (1918-1923)
Nagy PIENARU - Mustafa A. MEHMET 985

KARADENİZ BÖLGESİNDE EKONOMİK ÇÖKÜNTÜNÜN PONTUSÇULUK FAALİYETLERİNE ETKİSİ

Ömer KUL*

Giriş

Uzun süredir Doğu ve Güney Doğuda Kürt kimliği üzerinden oynanan oyunların bir benzerine Karadeniz bölgesinde rastlama ihtimalimiz, şayet tedbir şimdiden alınmazsa gün geçtikçe artacaktır. Pontus dernekleri veya Yunanistan istihbaratının çalışmaları, PKK'nın yıllardır Karadeniz bölgesine sızma teşebbüsleri, başta ABD ve Batı devletlerinin istihbarat çalışmaları Karadeniz bölgesinin uluslararası önemini her geçen gün artırmaktadır. Bu bağlamda Rusya'nın Kırım'ı işgali, Çin'in "Bir Kuşak Bir Yol Projesi"nin bir ayağını Karadeniz bölgesinin oluşturması, Mavi Akım ve TANAP gibi projelerin lojistiği, Hazar havzası ve Orta Asya enerji ve üretiminin batıya taşınması, Karadeniz otoyol projesinin tamamlanması, 3. havalimanı ve 3. boğaz köprüsünün açılması aslında Pekin'den başlayan ve Londra'da sonuçlanacak projelerin kilit ve geçiş noktasını bölgenin oluşturması, Karadeniz'in altında petrol kaynaklarının olduğunun kesinleşmesi gibi hususlar Karadeniz bölgesini uluslararası alanda dikkat çeken bir konuma doğru sürüklemektedir.[1]

Yakın gelecekte Karadeniz bölgesinin, enerji kaynaklarının belirleyeceği bölgesel ve küresel rekabetin uygulanacağı bir alan olma ihtimali her geçen gün artmaktadır. Orta ve Uzak Doğu'daki ticaret savaşlarının bir benzerini Karadeniz ve çevresinde görmek kaçınılmaz gibi durmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, sosyo-ekonomik kırılganlıkların sıkca yaşandığı, bilhassa Orta ve Doğu Karadeniz bölgesine yönelik tedbirlerin ivedilikle

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, omer.kul@istanbul.edu.tr

[1] http://www.21yyte.org/tr/arastirma/balkanlar-ve-kibris-arastirmalari-merkezi/2011/01/25/6072/karadeniz-cografyasi-neden-onemlidir/14.10.2018; http://www.21yyte.org/tr/arastirma/balkanlar-ve-kibris-arastirmalari-merkezi/2011/02/23/6098/dogu-karadeniz-neden-onemli/14.10.2018; http://www.hurriyet.com.tr/gundem/karadenizde-petrol-mujdesi-7157357/14.10.2018

alınması gerekliliğidir. Bölgede sosyo-ekonomik kırılganlıklara tedbir alınması, küresel odakların bölgede faaliyetlerini sürdürüp sürdüremeyeceklerini de belirleyecektir.[2]

Soğuk Savaş sonrası dönemde büyük bir jeopolitik değişime uğrayan Karadeniz coğrafyası, hem coğrafi hem de siyasi nedenlerle yeni bin yılda enerjinin oynadığı belirleyici rolün de etkisiyle küresel güçlerin mücadele alanı hâline gelmiştir. ABD'nin, Akdeniz'den sonra Karadeniz'e de girme çabası, Romanya ve Bulgaristan'ın önce NATO'ya, sonrasında AB'ye üyelikleri ve bu iki ülkenin bazı üs ve havaalanlarını ABD'nin kullanımına açmaları, bölgedeki hassas dengeleri iyice sarsmıştır. Yeni aktörlerin ve bölge dışı güçlerin Karadeniz'deki varlığı, beraberinde istikrar ve güvenlik problemlerinin de ortaya çıkmasına sebep olmuştur.[3] Dolayısıyla bölgede siyasi bir bütünlükten bahsedemeyeceğimiz gibi, güvenlik, ticaret, enerji ve diğer alanlarda da bölge ülkeleri sağlam temele dayanan bir işbirliğinden uzaktırlar.[4]

Karadeniz Bölgesinin Ekonomik Yapısı

Coğrafi bakımdan Doğu ve Orta Karadeniz bölgesi dağlarla deniz arasına sıkışmış, dar ve engebeli bir hat üzerinde uzanmaktadır. Bölgenin tarıma elverişli geniş toprak alanları yok denecek kadar azdır. Günümüzde Giresun, Ordu ve Trabzon gibi şehirlerin en önemli geçim kaynağı fındık; Rize'nin ise çaydır. Bölgede yaylacılığın ayrı bir yeri olup halkın bir kısmı yaylacılık yapmaya devam etmektedir.[5] Bölge Türkiye'nin az gelişmiş alanlarından biridir. Ekonomik geri kalmışlığı, altyapı yetersizliği, bölgenin coğrafi şartlarının elverişsizliği, iç bölgelerle irtibatın ticaret koridorlarıyla limanları koordine edememesi ve gelişmiş bölgelerle ulaşım ağlarının yeterince işlevsel hale getirilememesi tetiklemektedir. Dahası 1980 sonrası bölgenin millî gelirden aldığı payın her geçen gün azalması, işsizliğin bölge halkını sürekli göç vermeye zorlaması bölge nüfusunun da azalmasına neden olmuştur. Bununla birlikte bölge, sağlık hizmetleri ile köyde yaşam ve okuryazar oranı bakımından da ülke ortalamasının altındadır. Bölge-

[2] http://www.21yyte.org/tr/arastirma/balkanlar-ve-kibris-arastirmalari-merkezi/2011/02/23/6098/dogu-karadeniz-neden-onemli/14.10.2018.

[3] Ahmet Aşık, "Karadeniz Bölgesi'ndeki Değişimin Analizi", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, S.22, (Ekim 2015), s. 40 vd.

[4] İlyas Kamalov, "Karadeniz Bölgesindeki Bazı Güncel Sorunlar", *Karadeniz Araştırmaları*, C.6/S.21, Bahar 2009, s. 20.

[5] *Trabzon Vilâyet Salnâmesi*, 1322 (1906), s. 82 vd.

nin son 16 yıllık dönemdeki yatırımlarla beraber en gelişmiş ili olan Rize bile Türkiye'de gelişmişlik açısından 37. sıradadır. Bu şehri Trabzon 38, Artvin 43, Giresun 50, Ordu 62, Gümüşhane ise 71. sıra ile takip etmektedir.[6]

Türkiye genelinde olduğu gibi Karadeniz Bölgesi'nde de kır ile şehir yerleşmeleri arasında ciddi sosyo-ekonomik dengesizlikler vardır. İnsanların doğdukları kırsal yerleşmeleri bırakıp şehirlere göç etmesinde birçok sosyo-ekonomik faktörler rol oynamaktadır. Şehir-kır arasında var olan bu sosyo-ekonomik dengesizlikler ekonomik ve sosyal fırsat eşitsizliğini doğurmakta ve kırsal göç olayını hızlandırmaktadır. Bu nedenle Karadeniz bölgesinde kırsal göçleri azaltmak için fındık ve çay gibi tarım ürünlerinin üretim ve veriminin artırılması, diğer alternatif meyvecilik imkânlarının araştırılması ve geliştirilmesi gerekmektedir.[7]

Çoğu insanın ortak inancı, aldatılmış veya yönlendirilmiş insanların daha ziyade yoksul veya cahil kesimden çıktığı yönündedir. Genel olarak yoksul toplumlarda yönlendirilme olaylarının daha fazla yaşandığı bilinmektedir. Azgelişmiş ve yoksul ülkelerde bir fikri empoze etme olayları ve buna bağlı sorunlar diğer toplumlara göre daha yaygındır. Bir ülkede ekonomik faktörlerin iyileştirilmesi genel anlamda en azından bu tip propaganda olaylarına katılacak kişi sayısını azaltıcı bir etki yapabilecektir. Gelir dağılımında adaletin sağlanması, kişi başına gelirin artırılması, insanca yaşam koşullarının iyileştirilmesi bu kapsamda düşünülebilir. Ancak sosyal ve politik faktörlerdeki iyileşme ekonomik gelişmeyi desteklemediği sürece yapılan olumlu eylemlerin etkinliği de azalacaktır.[8] Propagandanın başarılı olup olmamasında ekonomik ve sosyal boyutların önemi de büyüktür. İşsizlik, yoksulluk, eğitimsizlik, ümitsizlik ve çaresizlik bir propagandayı olumlu ve olumsuz yönde etkilemektedir. Bu faktörler bir ülkede huzursuzluk çıkarmak veya ulaşılmak istenen hedeflere varmada eleman kazanımı yönünde kullanılmaktadır.[9]

---

[6] http://www.21yyte.org/tr/arastirma/balkanlar-ve-kibris-arastirmalari-merkezi/2011/02/23/6098/dogu-karadeniz-neden-onemli/14.10.2018.

[7] Mehmet Gürbüz, "Karadeniz Bölgesinde Kırsal Göçler İle Sosyoekonomik Özellikler Arasındaki İlişkilerin Analizi", *Marmara Coğrafya Dergisi*, S. 18, (Temmuz 2008), s. 73.

[8] Abdullah Özdemir-Mümin Eser-Hatice Erol, "Küresel Terörizm ve Yoksulluk İlişkisi", *Social Science Development Journal*, Vol 3/ Issue 12, (Eylül 2018), s. 443-444.

[9] http://www.nato.int/docu/review/2007/issue4/turkish/photo.html/12.9.2018.

Karadeniz bölgesinde sanayi, nakliye, üretim ve hayvancılık çökmüş durumdadır. Yetiştirilen bu ürünler de düşük bedellerle ve bir seneye varan ödeme programlarıyla işlem görmektedir. Uygulanan ekonomik politikalar köylüyü sefalet içinde yaşamaya mahkûm etmiştir. Ekonomik kriz sanayiyi vurmuş ve bilhassa bölge gençlerinin çoğu işsiz duruma düşmüştür. Geçmişte ekonomik problemlerini göç ederek çözmeye çalışan bölge halkı, ekonomik kriz sebebiyle bu imkânını da kaybetmiştir. Boşalmış köylerde yaşamak zorunda kalanların birçoğu kış aylarını geçirebilmek için kasaba merkezlerine inmeye başlamıştır. Hâlbuki bölge, ekonomiye kazandırılacak birçok zenginliğe sahiptir. Geçmişte hayvancılık ve meyvecilik önemli bir geçim kaynağı idi. Hayvancılık yok edilmiş, bir zamanlar her yerde aranan Trabzon tereyağının yerini "Trabzon Tereyağı" etiketiyle Hollanda'dan ithal edilen yağlar almıştır. Bu gün bölgede neredeyse yok olan meyvecilik, Osmanlı döneminde bilhassa Rusya'ya yapılan ihracatta önemli bir yer tutmaktaydı.[10]

Bu bağlamda üniversitelerin, özellikle sosyo-ekonomik açıdan henüz gelişmekte olan bölgelerde, asli fonksiyonlarının yanında bölgesel kalkınmayı desteklemek gibi önemli görevleri bulunmaktadır. Asli fonksiyonlarının yanında Doğu Karadeniz'in bölgesel kalkınmasında önemli misyonlar üstlenen Artvin Çoruh, Rize Recep Tayyip Erdoğan, Trabzon Karadeniz Teknik Üniversitesi ve Avrasya Üniversitesi ile Gümüşhane, Giresun ve Ordu Üniversitesitelerinin fakülte, yüksekokul ve meslek yüksekokul ölçeğinde bölgesel kalkınmadaki rolleri gözle görülür düzeydedir. Doğu Karadeniz bölgesindeki illerde yükseköğretim ön lisans ve lisans öğrencilerinin sağladığı bu katkının, Türkiye'deki birçok sanayi kuruluşunun oluşturduğu katma değere yakın olduğu bilinmektedir. Doğu Karadeniz genelinde bir değerlendirme yapılacak olursa, 2014-2015 öğretim yılı itibarıyla 124.809 öğrenciyi bünyesinde barındıran bölge üniversiteleri bölgesinin kalkınmasına önemli ölçüde katkı sağladığı ifade edilebilir.[11]

Bölgenin işsizlik ve türevlerinden kaynaklı problemlerine son yıllarda PKK ve DHPK-C gibi terör örgütlerinin faaliyetleri

---

[10] *Yeni Düşünce Dergisi*, S. 42, 13-19 Ekim 2000; http://www.geocities.com/karadenizim/pontus-hayali.html/25.05.06.

[11] Muhammed Kürşad Dursun-Aslı Kaya-Semiha Kılıçaslan, "Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Yükseköğretim Öğrencilerinin Ekonomiye Katkısı", *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, S. 9/34, (2017), s. 25-34.

eklenmiştir. Bütün bunların ihmal edilmesi bölgeyi dolayısıyla ülkeyi zor durumda bırakacaktır. Bölgenin sosyo-ekonomik problemlerine dair örnekler arttırılabilir lakin burada önemle üzerinde durulması gereken husus; gerekli tedbirler alınmadığı takdirde, milliyetçi refleksleri de güçlü olan bölgede, Sözde Pontus meselesi gibi suni bir sorunun altyapısı hazırlanmak suretiyle, ikinci bir geniş çaplı bölgesel sorunla karşı karşıya kalınılabilir. PKK'nın Karadeniz bölgesine sızma çalışmalarını bu minvalde değerlendirmek gerekmektedir. PKK üzerinden Pontus altyapısının hazırlığı uzun vadede Türkiye'nin Kafkasya ile irtibatını kesmeye yönelik bir proje hüviyetindedir. Bu ise Türkiye'nin Orta Asya ile bağının tamamen kopartılması anlamına gelecektir.[12]

PKK terör örgütünün bölgedeki faaliyetleri aslında Pontus hayalinin taşeronluk çalışmasıdır. Terör örgütü elemanlarının bölgedeki faaliyetlerine destek verenler ortaya çıkarıldığı takdirde meselenin Kürtçülük kılıfıyla hainliklerini gizleyen kripto Ermeni ve Rumlar olduğu anlaşılacak ve Pontusçuluk faaliyetlerinin de altyapısının nasıl hazırlandığı deşifre edilecektir. Kabul edilmesi gereken gerçek, Pontusculuğun en az PKK terör örgütü kadar tehlikeli olduğudur. Bugün için sanki yokmuş gibi hareket eden; ama içten içe derin bağlantılar ile hiç durmadan faaliyetlerini sürdüren Pontusçuluk fikrini taşıyan içeride ve dışarıdaki işbirlikçiler, yakından kontrol ve takip edilmelidir.[13]

Son dönemlerde meydana gelen olayları alta alta koyarak sıraladığımızda aslında yapılmak istenenin ne olduğu, maksadın nasıl şekillendirildiği ve hangi metotların takip edildiği bütün çıplaklığıyla ortaya çıkmaktadır. Dün EOKA ve ASALA gibi bugün de PKK'nın taşeron olarak kullanılması, Güneydoğu Anadolu'da *"Siyasî Çözüm"* ve *"Kültürel Otonomi"* gibi sloganlarla yeni ortam arayışına girilmesi bir sonuçtur. PKK'yı Yunanistan ve Ermenistan'ın gizli veya alenen desteklemesinin altında Yunanlılar için Pontus hayali; Ermeniler için Sevr'de kendilerine verilen Doğu Karadeniz toprakları yatmaktadır. Kürtlerle hiçbir ilgisi olmayan

[12] http://www.21yyte.org/tr/arastirma/terorizm-ve-terorizmle-mucadele/2018/07/17/8888/pkk-teror-orgutu-karadenizde-ne-ariyor/14.10.2018.
[13] http://www.21yyte.org/tr/arastirma/terorizm-ve-terorizmle-mucadele/2018/07/17/8888/pkk-teror-orgutu-karadenizde-ne-ariyor/14.10.2018.

Karadeniz bölgesine PKK'nın sıçrama arzusunu bu minvalde değerlendirmek yerinde olacaktır.[14]

Karadeniz Bölgesinin Önemi

Bilindiği üzere Doğu Karadeniz bölgesi sadece Yunanistan için değil, pek çok ülke için önem arzetmektedir. Bu nedenle Türkiye'nin bölgeye daha çok ilgi göstermesi gerekmektedir. Ekonomik yönden bölgenin kalkındırılması, eğitim ya da çalışma vaadiyle bölge gençlerinin kandırılarak Yunanistan'a götürülmesinin önüne geçecektir. Bu yöndeki çalışmaların yanı sıra, Yunanistan'ın yürüttüğü sistemli dernek çalışmaları göz önüne alınarak ileride çok daha ciddi sorun ve suçlamalarla karşılaşmamak adına şimdiden bu iddiaları çürütecek ilmi ve kültürel çalışmalar yapılmalıdır. Ermeni soykırımı iddialarıyla mücadelede geç kalmış olan Türkiye, bu kez Pontus iddialarını daha ciddiye almalı ve gerçekçi politikalar hayata geçirmelidir.[15]

Karadeniz bölgesi jeo-politik önemi nedeniyle eski çağlardan beri sürekli olarak devletlerarasında bir mücadele alanı olmuştur. Bu önem dolayısıyla, bazı jeopolitikçiler tarafından, Karadeniz'e hâkim olan bir gücün dünyaya da hâkim olacağı yönünde teoriler ortaya atılmış ve bu çerçevede bölge bir hâkimiyet mücadelesine sahne olmuştur. Ancak II. Dünya Savaşı'nı takiben tüm dünyayı etkileyen iki-kutuplu Soğuk Savaş dönemi, Karadeniz için görece durağan geçmiştir. 1991 yılı sonunda Sovyetler Birliği dağıldığında, bölge bağımsızlığını kazanan devletlerle birlikte dünya sahnesinde yeniden belirmeye başlamıştır. Ancak bu dönemde Batı'nın ilgisi daha çok Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine yönelik olmuştur. Bu ülkeler gerek Sovyetler Birliği ile Batı arasında tampon bir bölge oluşturmaları gerekse de Sovyetler Birliği'ne bağlanmadan önce de Batı'nın bir parçası olarak kabul edilmeleri nedeniyle öncelik bu ülkelerin Batı'ya yeniden entegrasyonuna verilmiştir. Bunu da AB ve NATO'nun bu bölgelere doğru genişlemesi yoluyla gerçekleştirmeye çalışmıştır. Bu çerçevede, AB'nin 2004 ve 2007'de, NATO'nun ise 1999 ve 2002'de gerçekleştirdiği genişleme dalgaları ile Sovyetler Birliği'nden bağımsız-

[14] Aşkın İnci Sökmen, *İdeolojik Boyutu İle PKK Terör Örgütü*, Doktora Tezi, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2012, s. 66.

[15] Yeliz Karadaş, Yunanistan'ın "Pontus" Sevdası, *21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü Karadeniz Araştırmaları Merkezi*, S. 25, Ocak'11, s. 57-62.

lığını kazanan Orta ve Doğu Avrupa ülkelerini Batı'ya entegre edilmeye çalışılmıştır.[16]

Bu genişleme süreçlerinin sonunda gerek AB gerekse de NATO, Karadeniz'e sınır olan veya Karadeniz'in hinterlandında bulunan ülkelere komşu olmuştur. Ayrıca, daha önce Batı dünyası enerji güvenliği açısından bölgeyi çok da dikkate almazken, yine Sovyet Rusya'nın dağılmasını takiben ortaya çıkan Kafkas ve Orta Asya cumhuriyetlerinin zengin petrol ve doğalgaz kaynaklarına sahip olmaları Batı'nın ilgisini çekmeye başlamıştır. Bu ilgi özellikle 2003 Mart'ında çıkan Irak Savaşı ve İran'a uygulanan ambargo çerçevesinde Batı'nın enerji tedarik kaynaklarını çeşitlendirmesi zorunluluğu ile kendini göstermiştir. Rusya'nın Ukrayna'ya 2006 ve 2009 yıllarında uyguladığı gaz ambargosu nedeniyle güvenilir bir arz kaynağı olmadığının ortaya çıkması, Kafkas ve Orta Asya ülkelerinin, enerji tedarik kaynaklarının çeşitlendirilmesi anlayışı çerçevesinde öneminin artmasına neden olmuştur. Bu kaynakların alternatif güzergâhlardan taşınması gerekliliği de Karadeniz'in önemini artmıştır.[17]

AB, söz konusu enerji kaynaklarının kendi pazarlarına ulaştırılmasında, arz sürekliliği ile çeşitliliği ilkelerini göz önünde bulundurmaktadır. Bu kapsamda gerek arz sürekliliği açısından zikredilen kaynakların AB pazarlarına taşınması güzergâhında yer alması, gerekse de arz kaynaklarının çeşitlendirilmesi açısından bölgede yer alan ve ağırlıkla Rusya üzerinden geçen enerji nakil hatlarına önemli bir alternatif oluşturması nedeniyle Karadeniz bölgesi, AB açısından son derece hayati bir önem kazanmıştır. Bu çerçevede AB, bölgeye yönelik olarak, Avrupa-Kafkasya-Asya Ulaşım Koridoru Projesi (TRACECA), Avrupa'ya Devletlerarası Petrol ve Gaz Taşımacılığı Programı (INOGATE) ve bu program kapsamındaki NABUCCO Projesi ile "Bakü Girişimi"ni başlatmıştır. Bu projelerle yukarıda bahsi geçen bölgelerde yer alan enerji kaynaklarının kesintisiz ve alternatif kaynaklardan AB pazarlarına taşınması sağlanarak AB'nin enerji güvenliği pekiştirilmeye çalışılmıştır.[18]

---

[16] Geniş bilgi için bkz. Selim Kurt, "NATO ve AB'nin Karadeniz Bölgesine Yönelik Politikaları", *International Journal of Social Science*, No. 31, (Yaz 2015), s. 403-419.
[17] Kurt, "NATO ve AB'nin...", s. 406 vd.
[18] Haydar Efe, "Avrupa Birliği'nin Karadeniz Bölgesi Politikası", s. 4 vd. (çevrimiçi) https://arastirmax.com/system/files/77/4_2.pdf/22.08.2018.

NATO'nun bölgeye yönelik politikasındaki temel amaçları da AB ile benzerlik göstermektedir. NATO'nun bölgeye yönelik ilgisi, dünyayı kontrol etmek isteyen küresel bir hegemon gücün öncelikle Avrasya bölgesine hakim olması gerektiği düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Bu çerçevede küresel bir güç olan Amerika'nın, hakim olunması gereken bölgenin göbeğinde yer alan Karadeniz bölgesine kayıtsız kalması beklenemez. Bu kapsamda ABD'nin bölgeye nüfuz etmek için doğrudan kullanabileceği en önemli araç ise NATO'dur. Ocak 1994'ten itibaren Orta Avrupa, Doğu Avrupa, Kafkasya ve Orta Asya'da Sovyetler Birliği'nden ayrılarak bağımsızlığını kazanan ülkeler ile NATO arasında siyasal diyalog kurmak amaçlanmıştır. Başlangıç aşamasındaki ilginin en önemli nedeni eski SSCB ülkelerini Batı'ya entegre ederek bu ülkeler üzerinde Rus baskısının ortadan kaldırılmasını sağlamaktı. Anılan ülkelerin tekrar Rusya'ya bağlanmasına mani olunması ise bir diğer amaç olmuştur. 2004 sonrasında NATO'nun bölgeye ilgisini tetikleyen bir diğer unsur enerji güvenliği olmuş, bu çerçevede ABD, Hazar ve Orta Asya enerji kaynaklarını taşıyan nakil hatlarının çeşitlendirilmesi yoluyla Batılı müttefiklerini enerji hususunda Rusya'nın tekelinden kurtarmayı hedeflemiştir. ABD'nin bölgeye müdahil olma isteği özellikle 11 Eylül terör saldırılarından sonra daha da artmış, dünyada nadir olarak istediği gibi hareket edemediği denizlerden biri olan Karadeniz'e girmek için daha önce Akdeniz'de NATO önderliğinde başlatılan Aktif Çaba Harekâtı'nın 2004 yılında Karadeniz'e de genişletilmesini istemiştir. Bu istek Türkiye ve Rusya'nın engellemeleri nedeniyle hedefine ulaşamamıştır.[19]

AB ve NATO'nun bölge ile bütünleşmeye yönelik yukarıda da açıklanan çabalarına karşılık, bu hususta bazı engeller de yok değildir. Engellerden birincisi bölgenin kendi zaafları ile ilgilidir. Söz konusu ülkelerin 1990'ların başlarında Batı'ya katılmaya karar veren Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin o tarihteki durumuna kıyasla daha güçsüz ve daha az tanınmış ülkeler olduğu görülmektedir. Ayrıca bölge ülkelerinin aksine, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri amaçlarına ulaşmak için Batı ile çalışabileceklerini göstermiştir. Karadeniz Bölgesi ülkelerinde ise bu çeşit bir amaca sahip olma duygusunun bulunup bulunmadığı açık değildir. Ayrıca bu

[19] Gökhan Eşel, "Değişen Karadeniz Jeopolitiğinde: Amerikan Faktörü", 45-64. (çevrimiçi), http://iibf.giresun.edu.tr/fileadmin/user_upload/Dergi_1/04.pdf/28.10.2018.

konuda özellikle Avrupa başkentlerinde, Karadeniz Bölgesi'ndeki ülkelerin Batı'ya entegre edilmesini amaçlayacak bir strateji izlenecek olursa bunun Moskova ile istenmeyen bir çatışma ihtimali doğurabileceği yönünde kaygılar da son derece yaygındır.[20]

Yukarıda ifade edilen hususlar çerçevesinde, 2000 yılında Vladimir Putin'in iktidara gelmesini takiben, aynı dönemde artan enerji kaynakları fiyatlarına bağlı olarak siyasi ve ekonomik manada toparlanarak içerideki problemlerini de büyük ölçüde halleden Rusya, gözünü tekrar dışarıya çevirmeye başlamıştır. Geliştirdiği "Yakın Çevre" doktrini ile özellikle eski Sovyet coğrafyasında yer alan devletlerle yakından ilgilenmeye başlayan Rusya, bölgeye yabancı ülkelerin müdahalesine karşı çıkmaya başlamıştır. NATO ve AB'nin genişlemelerine başlangıçta ses çıkaramayan Rusya, özellikle genişleme dalgasının Gürcistan ve Ukrayna gibi stratejik çıkarlarının olduğu ülkelere ulaşması üzerine çevrelenme psikolojisine girerek, tepki göstermeye başlamıştır. Bu çerçevede Ağustos 2008'deki Rus-Gürcü Savaşı ile yakın zamanda yaşanan Ukrayna olayları Rusya'nın Batı'nın genişlemesine karşı tepkisinin en net örnekleri olmuştur. Bu noktadan sonra Rusya'ya rağmen Batı'nın doğuya doğru daha fazla genişlemesi yeni çatışma alanlarını doğuracaktır.[21]

Bu noktada Rusya, Türkiye'yi karşısına almak yerine, belli konularda beraber hareket etmeyi uygun görmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında, her iki devlet açısından menfaat birliği alanlarının varlığı ikna edici olmuştur. Uzun bir aradan sonra Türkiye ilk defa belirli alanlarda Türk-Rus ittifakının oluşmasında etkin rol oynayarak Karadeniz'de söz sahibi olabilmiştir. "Çatısma alanları" yerine "işbirliği alanları"nı öne çıkaran bu anlayış, uluslararası ilişkilerin temel kuralı olan "menfaat odaklı politika üretme ve uygulama" anlayısıyla da uyumlu görünmektedir.[22]

Bölgede Pontusçuluk Faaliyetleri

Her ne kadar bizler Nüfus Mübadelesi ile meseleyi tarihin tozlu raflarına kaldırmış olsak da Pontusçuluk faaliyetleri hemen

[20] Eşel, "Değişen Karadeniz Jeopolitiğinde...", s. 52 vd.

[21] Kurt, "NATO ve AB'nin...", s. 414-417; Ebru Oğurlu, "Ağustos 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı Çerçevesinde Avrupa Birliği'nin Güney Kafkasya Politikası", *Avrasya Etüdleri Dergisi*, No: 38/2, (2010), s. 99-127.

[22] Bahadır Bumin Ozarslan, "Soğuk Savaş Sonrası Karadeniz'de Güvenlik Politikaları ve Türk-Rus İlişkileri", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, XII/1 (Yaz 2012), s. 157-160.

bu mübadelenin akabinde başlamıştır. İngiltere Kraliyet ailesinin temin ettiği fonlarla araştırma enstitüleri kurulmuş ve Anadolu'dan gelen göçmenlerle görüşmeler yapılıp onların savaş hatıraları derlenmiş, getirebildikleri folklorik, etnoğrafik ve dinî materyallerin yanı sıra belge, fotoğraf gibi dokümanlar derlenip tasnif edilmiştir. Belirttiğimiz konularda yapılacak araştırmalar için araştırma merkezleri, arşivler kurulmuş, süreli yayınlar ve kitaplar yayınlanmaya başlanmıştır. Günümüzde Batı Anadolu ve Karadeniz Bölgesi'nde yürütülen Yunanistan kaynaklı iddia ve faaliyetlerin temelini bu çalışmalar oluşturmuştur.[23]

Yunanistan, Doğu Karadeniz bölgesinde yaşamış olan Rum Ortodoks nüfusun, Türkler tarafından birincisi 1916-1918 yani I. Dünya Savaşı sırasında, ikincisi 1919-1923 yılları arasında Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde olmak üzere sistemli bir şekilde yok edildiği iddiasında bulunmaktadır. Bu iddiaya göre Doğu Karadeniz bölgesinde 700.000 Pontuslu Rum yaşamaktaydı ve 353.000'i soykırıma uğratılmış, sağ kalanlar ise göçe zorlanmıştır. İki ülke arasında hâlihazırda çözüme kavuşturulamamış Kıbrıs, Ege ve azınlıklar gibi köklü sorunlar bulunmakta olup, Yunanistan bunlara bir de Pontus meselesini ekleme gayreti içersindedir. PASOK Yönetim Kurulu üyesi ve Halkların Hakları ve Kurtuluşu için Yunan Birliği adlı grubun ileri gelenlerinden Mihalis Haralambidis'in başını çektiği ve aralarında Giorgos Fotiadis gibi tarihçilerin de bulunduğu bir grup bu hareketin önderliğini yapmış ve özellikle "Sözde Pontus Soykırımı" iddialarını gündeme getirerek dönemin Başbakanı Andrea Papandreou'yu bu yöndeki çalışmalarını desteklemesi için ikna etmişlerdir.[24]

Konu ile ilgili Türkçe literatüre bakıldığında 1800'lü yılların ilk dönemlerinde başlayan ve 1923 yılında sona eren Pontusçuluk hareketlerini, 1900-1923 yılları arasındaki faaliyetleri aktararak anlamaya çalıştığımız ve olayların çetecilik boyutu dışındaki yönleriyle pek ilgilenmediğimiz görülecektir. Hâlbuki mesele dün olduğu gibi bugün de çok boyutlu bir hadisedir. Son 30 yıldır dünyanın her tarafında sözde Pontus ideolojisini güçlendirmeye çalışan Yunanistan, bu ideolojiyi yaymak gayesiyle bugüne kadar 200'den fazla dernek ve vakıf kurmuştur. Yunanistan istihbarat

[23] İbrahim Tellioğlu, "Pontus Meselesini Çözümsüzlüğe İten İddia ve Talepler", *Turkish Studies*, S.6/1, (Winter 2011), s. 539-554.

[24] Ayrıntılı bilgi için bkz. Ömer Kul, *Şu Pontus Dedikleri*, Togan Yayınları, İstanbul 2008.

örgütü ve diğer güvenlik birimleriyle dünyanın belli başlı ülkelerinde faaliyete geçirilen Pontus dernek ve vakıflarının sayısı her geçen gün artmaktadır. Söz konusu dernek ve vakıflar tarafından dağıtılan haritalarda Doğu Karadeniz bir Rum bölgesi olarak gösterilmektedir.[25] Türk topraklarını bölebilmek gayesiyle yapılan pek çok girişimden sadece biri olan Pontusçuluk faaliyetleri, hâlen aynı tavır ve hülyalarla devam ettirilmektedir.[26]

Pontus Meselesi, Türkiye'nin AB'ye girme sürecinde de gündeme gelmiştir. Avrupa Konseyi'ne bağlı Avrupa Irkçılık ve Hoşgörüsüzlükle Mücadele Komisyonunun 16 Mayıs 2006 tarihli Kıbrıs Raporu'nda bir başlık açılarak *"Pontuslu Rumların toplum nezdinde aşağı görüldüğü hatta okullarda ve kamu hizmetlerinde ayrımcılığa maruz kaldıkları"* belirtilmiştir. Eylül 2006'da Avrupa Parlamentosu'nun Türkiye raporunda *"Pontuslu ve Süryani"* azınlıklara yapılan haksızlıklar yer almıştır. Bunların yanı sıra aynı dönemlerde Yunanistan, Patrikhane'nin Lozan'da belirlenen statüsünü değiştirerek çeşitli faydalar elde etme yoluna gitmiştir. 15 Ağustos 2010'da on yıllar sonra ilk kez Sümela Manastırı'nda bir günlük ayin yapılmış, Patrik Bartholomeos konuşmasında *"Pontus'ta hayatını kaybeden kardeşlerimiz"* ifadesiyle Pontus meselesini hortlatma çabalarına katkıda bulunmuştur. Ocak 2011'de ise resmi bir ziyaretle Atina'da bulunan Ermenistan Cumhurbaşkanı Sarkisyan onuruna verilen yemekte Papulyas bir konuşma yaparak *"Yunanistan ile Ermenistan'ın büyük acılar çekmiş olan halklarının olağanüstü barbarlıklara maruz kaldıklarını ve aynı barbar tarafından katlediklerini"* söylemiştir. Aynı günlerde Yunanlı bir işadamı Pontus TV kurma çalışmalarına başlamış, televizyonun hedef kitlesi olarak Doğu Karadeniz halkı belirlenmiştir. Yunanistan'ın AB'yi de arkasına alarak Pontus meselesini diriltmek üzere giriştiği tüm bu faaliyetler bin yıla yakın süredir diri tutulan Batı'nın Anadolu üzerindeki emellerinin günümüzde hâlâ yaşatıldığına işaret etmektedir.[27]

Yunanistan'daki Pontus dernekleri aracılığıyla "sözde ata topraklarını görmek" amacıyla düzenli olarak "Unutulmayan Va-

---

[25]http://www.cagdastoplum.org/yayinda/ekitap/pontusmesveyunanpolitika.htm/25.05.06.
http://www.fatsanet.com/modules/news/article.php?storyid=40/25.05.06.
http://www.ulkumuz.com/article_view.php?aid=1324 25.05.062006.

[26] http://siberoksit.com/modules.php?name=News&file=article&sid=44/25.05.06.

[27] Hadiye Yılmaz, *Pontus Macerası*, Tarihçi Kitabevi, İstanbul 2011, s. 68-70.

tanlara Gezi" adı altında Karadeniz bölgesine turlar düzenlenmektedir. Bununla da yetinmeyen Yunanistan eğitim ve iş vaadiyle yaklaşık 30 gencimizi Yunanistan'a götürmüştür. Bu gençler üniversitelere kaydettirilmiş, kendilerine kalacak yer sağlanmış ve burs verilmiştir. Henüz 20'li yaşlarında olan bu insanlar, etnik kimlikleri üzerinden oynanan bu oyunu anlayamamış ve oyunun parçası olmuşlardır. Mevzubahis edilen kişilerin bazıları hâlen Atina'da oturma izni olmadan yaşamaya çalışmaktadır. Yunanistan'ın Trabzon'da bir başkonsolosluk açma arzusu ise Türkiye tarafından reddedilmiştir. Yunanistan ayrıca, Pontus soykırımını Ermeni soykırımıyla ilişkilendirerek 1996 yılında 24 Nisan'ı Ermeni soykırımını anma günü olarak kabul etmiştir. Bununla da yetinmeyen Yunanistan, ülkede bulunan Kürt gruplar ile Pontus destekçileri arasında yakın ilişkiler ağı oluşturmuştur. Yunanistan'ın bu bağlamdaki faaliyetlerinden biri de bölgede gizli Hristiyan olduğu yönündedir. İddialarına göre, Yunanistan'a gitmeyi başaramayan çok sayıda Hristiyan, burada kalmış; ancak Türklerden korktukları için Müslüman görünmeye çalışmışlardır. Buna göre, aslında bu insanlar Hristiyan kalmışlar ve ibadetlerini gizli gizli yerine getirmişlerdir. Bu hususla alakalı Yunanistan'da filmler dahi çekilmiştir. Bunlardan biri Yeşim Ustaoğlu'nun, Yorgo Andreadis'in "Pontus'un Yitik Kızı Tamama" adlı eserinden sinemaya uyarladığı "Bulutları Beklerken" adlı filmidir. Pontusçu faaliyetleriyle tanınan ve bu nedenle Türkiye'ye girişi yasaklanan Yorgo Andreadis'in kızı da Karadeniz bölgesinden bir Türk vatandaşıyla evlidir.[28]

---

[28] Pontus meselesinin ortaya çıkışı ve bölgedeki faaliyetleri hakkında geniş bilgi için bkz. Mehmet Okur, "Pontus Meselesinin Ortaya Çıkışı ve Karadeniz Bölgesi'nde Pontusçu Faaliyetler", *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, S. 14, (Yaz 2007), s. 1-28; İbrahim Tellioğlu, "Pontus Meselesini Çözümsüzlüğe İten İddia ve Talepler", *Turkish Studies*, S. 6/1, (Winter 2011), s. 539-554; Özgür Yılmaz, *Pontus Meselesinin Tarihsel Kökenleri: XIX. Yüzyılda Trabzon Rumları Üzerine*, ed. Halil İnalcık vd., Osmanlı Araştırmaları, İstanbul 2008; Hamit Pehlivanlı, "Tarih Perspektifi İçerisinde Pontus Olayı: Yakın Tarihimize ve Günümüze Etkileri" http://www.atam.gov.tr/wp-content/uploads/Hamit-PEHL%C4%B0VANLI-%E2%80%93-Tarih-Perspektifi-%C4%B0%C3%A7inde-Pontus-Olay%C4%B1-Yak%C4%B1n-Tarihimize-ve-G%C3%BCn%C3%BCm%C3%BCze-Etkileri.pdf/18.08.2018; M. Murat Hatipoğlu, "Gerçek Ve Sanal Ortamlarda "Pontus Meselesi": Uluslararası İlişkilerde Asılsız İddialara ve Bilgi Kirliliğine Somut Bir Örnek", (çevrimiçi) http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/HAT%C4%B0PO%C4%9ELU-M.-Murat-GER%C3%87EK-VE-SANAL-ORTAMLARDA-%E2%80%9CPONTUS-MESELES%C4%B0%E2%80%9D-ULUSLARARASI-

15 Ağustos 2010 tarihinde "Paflagonya Yürüyüşü" adı altında Sümela Manastırı'nın açılışına gelen gençlerin üzerlerine giydiği tişörtlerde Rum-Pontus haritası taşımaları, bölge topraklarının asıl sahiplerinin kendileri olduklarını, hem de Fatih'in Rum-Pontus Devleti'ni yıktığı tarihte söyleyebilmişlerdir. Daha da vahimi yine Ağustos ayında Sümelalı Meryem Ana Vakfında düzenlenen bir toplantıda konuşan dönemin Yunanistan Başbakanı Mitsotakis'in, "*Anadolu'daki Helenizmin bu bölgedeki köklerinden kopmasından 70 yıl sonra, milletimizin tarihinde bir daha böyle bir trajedi yaşanmaması için dua etmeliyiz. Dedelerimiz, Pontus topraklarına dönüş hayalini size miras bırakarak öldüler. Bu mirası kalbinizin içinde koruyun, Pontus'u ve kökeninizi asla unutmayınız, kaybedilmiş vatanın anası, Helen ırkının en güzel idealleri ile bağdaşmıştır.*" Şeklindeki sözleridir.[29] Bu sözlerden hayal ve düşmanlığın hâlâ devam ettiği net olarak anlaşılmaktadır.

Devlet tezi hâline getirdiği "Pontus soykırımı" iddiaları hususunda tarihçilerin tartışmasına dahi gerek duymayan Yunanistan, iddialarına uluslararası destek bulmak için 1994'ten beri faaliyetlerini arttırarak devam ettirmiştir. Yakın gelecekte Türkiye, Pontus soykırımını tanıması için çeşitli talep ve baskılarla karşılaşabilecektir.[30] Günümüzdeki gelişmelere bakıldığında Yunanistan açısından meselenin çözülmediği kabul edilmekte ve konunun devamlı canlı tutulmaya çalışıldığı görülmektedir. Pontus meselesi, hâlen Yunanistan tarafından canlandırılmaya ve Megalo İdea[31] çerçevesinde yürütülmeye çalışılmaktadır.[32]

%C4%BoL%C4%Bo%C5%9EK%C4%BoLERDE-ASILSIZ-%C4%BoDD%C4%BoALARA-VE-B%C4%BoLG%C4%Bo-K%C4%BoRL%C4%BoL%C4%Bo%C4%9E%C4%BoNE-SOMUT-B%C4%BoR-%C3%96RNEK.pdf/18.07.2018. s.831-847.

[29] "Sümele'dan Sonra Ayasofya'ya Yönelik Talepler Gelmeye başlar mı?" https://patriklik.wordpress.com/14.10.2018.

[30] Tellioğlu, "Pontus Meselesini Çözümsüzlüğe...", s. 548-549.

[31] Megalo İdea için bkz. *Karadeniz'de Pontus Rüyası*, Trabzon Belediyesi Yay., Trabzon 1997, s. 25-26; Ali Güler, "Milli Mücadele'de Rum-Yunan Terör Örgütler", *Başlangıçtan Günümüze Pontus Sorunu*, ed. Veysel Usta, Serander Yayınları, Trabzon 2007, s. 337 vd.

[32] Bu konuda muhtelif rakamlar ifade edilmektedir. Mehmet Bilgin, "Pontus meselesine Tarihsel Bir Bakış" adlı makalesinde (s. 56, not: 74) bu dernek ve vakıfların sayısını "..210 kadar.." olarak ifade etmektedir. Dikkat çeken nokta rakamın doğruluk veya yanlışlığından ziyade bu nevi dernek ve vakıfların hummalı bir çalışma içerisinde olmasıdır.

Sonuç

Daha fazla sosyal refah sağlamanın terörizmi azaltacağına inanmak için birçok argüman ve kanıtlar bulunmaktadır. Bir dizi sosyal refah politikası ekonomik eşitsizliği, dinsel-siyasal aşırılığı, gelir adaletsizliğini ve yoksulluğu azaltacaktır. Böylece refah, terörün organize olma kapasitesini dengeleyecek hatta ortadan kaldırabilecektir. Nihai sonuç ise daha müreffeh ülkelerin uluslararası ve topraklarındaki terörden daha az zarar göreceği ve vatandaşlarının daha az terör eylemi gerçekleştirmeye yöneleceğidir.[33] Bu itibarla teröre sebep teşkil eden ekonomik koşullar ortadan kaldırılmalı, sosyal yardımlaşmayı prensip kabul eden toplum yapısı oluşturulmalıdır. Topluma; millî kültür unsurlarımız olan dil, din, tarih, coğrafyaya bağlılık ve milli ülkü verilmesi yönünde çalışmalar yoğunlaştırılmalıdır.

Türkiye ile Yunanistan ve konumuzla ilgili olarak Yunanlıların deyimi ile "Pontus, Trakya ve Küçük Asya Yunanlılığı sorunları" veya iddia edildiği üzere "soykırım" 1923 Lozan Barış Antlaşması ve yine Lozan'da imzalanan nüfus mübadelesine ilişkin antlaşma da olmak üzere 30 Ekim 1930 tarihli Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Cumhuriyeti arasındaki "Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaşma ve Hakem Anlasması"nın imzalanmasıyla kesin olarak ve hukuken çözümlenmiştir. Bunun dışındaki bütün iddia ve girişimler, hukuksal dayanaktan yoksun olup, siyasi baskı ve taktiklerle sonuç alınmaya yönelik, siyasi nitelikli ve düşmanca stratejilerdir.

Yaşananlar genel olarak değerlendirildiğide bir 40 yılımıza daha mal olmaması adına Pontusçuluk faaliyetlerine ivedi olarak tedbirler alınmalıdır. Türkiye, Karadeniz bölgesini merkeze alarak Orta Asya, Kafkasya, Hazar havzası, ABD, Rusya, Çin ve İran ile ilişkiler ve bölgesel güvenlik politikasını yeniden; ama ivedi olarak güncellemeli, zikredilen hususlarda stratejik adımları hayata geçirmelidir. Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü etkin bir şekilde kullanılmalı, gerekli görülmesi durumunda askerî ayağı da olan bir yapıya ivedilikle dönüştürülmelidir. Bununla birlikte Karadeniz'e sınır olan devletler dışında bölgeye hiçbir devletin girmesine müsaade edilmemelidir. Bütün bunlara ilave olarak PKK'nın Karadeniz yapılanması derdest edilmeli, bölgede irtibatlı olan kişiler tespit edilerek Pontusçu faaliyetlere bölge halkının

[33] İbrahim Çetinkaya, *Ekonomik ve Politik Faktörlerin Uluslararası Terörizm Üzerine Olası Etkileri,* Doktora Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın 2010, s. 76-81.

kafasını karıştıracak propaganda imkânı verilmemelidir. Problem sadece güvenlik boyutuyla ele alınmamalı; konuya sosyal, kültürel, dinî, ekonomik vb. tüm yönleriyle yaklaşılmalıdır. Devletin yıkıcı ve bölücü faaliyetlerle ilgili olarak zamanında halkı bilinçlendirmesi gerekmektedir.[34]

Kaynakça

"Sümele'dan Sonra Ayasofya'ya Yönelik Talepler Gelmeye Başlar mı?" https://patriklik.wordpress.com/14.10.2018.

Aşık, Ahmet, "Karadeniz Bölgesi'ndeki Değişimin Analizi", *Güvenlik Stratejileri Dergisi,* S. 22, (Ekim 2015), s. 33-56.

Cirhinlioğlu, Zafer- Bulut, Erol, "Terör, Din ve Siyaset", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* c. 20, S. 2, (Elazığ 2010), s. 301-322.

Çetinkaya, İbrahim, *Ekonomik ve Politik Faktörlerin Uluslararası Terörizm Üzerine Olası Etkileri,* Doktora Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Esntitüsü, Aydın, 2010.

Dursun, M. Kürşad-Kaya, Aslı-Kılıçaslan, Semiha, "Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Yükseköğretim Öğrencilerinin Ekonomiye Katkısı", *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergi,* S. 9/34, (2017), s. 25-31.

Efe, Haydar; "Avrupa Birliği'nin Karadeniz Bölgesi Politikası", (çevrimiçi) https://arastirmax.com/system/files/77/4_2.pdf/22.08.2018.

Eşel, Gökhan, "Değişen Karadeniz Jeopolitiğinde: Amerikan Faktörü", (çevrimiçi), http://iibf.giresun.edu.tr/fileadmin/user_upload/Dergi_1/04.pdf/ 28.10.2018.

Güler, Ali, "Milli Mücadele'de Rum-Yunan Terör Örgütler", *Başlangıçtan Günümüze Pontus Sorunu,* ed. Veysel Usta, Serander Yay., Trabzon, 2007, s. 335-364.

[34] Zafer Cirhinlioğlu-Erol Bulut, "Terör, Din ve Siyaset", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* c. 20, S. 2, (Elazığ 2010), s. 318-320; Yunus Emre Karamanoğlu, "Terör Olaylarının İstatistiksel Analizi: Türkiye Örneği", *İstatistikçiler Dergisi:* S. 9/1, (2016), s. 22; Sadık Serçek, "Turizm Sektörünün Gelişmesi Önündeki Engel: Terörizm", *International Journal of Social Science,* No. 42, (Yaz 2016), s. 441-443.

Gürbüz, Mehmet, "Karadeniz Bölgesinde Kırsal Göçler İle Sosyoekonomik Özellikler Arasındaki İlişkilerin Analizi", *Marmara Coğrafya Dergisi*, S. 18, (Temmuz 2008).

Hatipoğlu, M. Murat, "Gerçek ve Sanal Ortamlarda "Pontus Meselesi": Uluslararası İlişkilerde Asılsız İddialara ve Bilgi Kirliliğine Somut Bir Örnek", (çevrimiçi) http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/HAT%C4% BoPO%C4%9ELU-M.-Murat-GER%C3%87EK-VE-SANAL-ORTAMLARDA-%E2%80%9CPONTUS-MESELES%C4%Bo% E2%80%9D-ULUSLARARASI-%C4%BoL%C4%Bo%C5%9EK %C4%BoLERDE-ASILSIZ-%C4%BoDD%C4%BoALARA-VE-B%C4%BoLG%C4%Bo-K%C4%BoRL%C4%BoL%C4%Bo% C4%9E%C4%BoNE-SOMUT-B%C4%BoR-%C3%96RNEK.pdf/ 18.07.2018.

http://siberoksit.com/modules.php?name=News&file=article&sid=44/25.05.06.

http://www.21yyte.org/tr/arastirma/balkanlar-ve-kibris-arastirmalari-merkezi/2011/02/23/6098/dogu-karadeniz-neden-onemli/14.10.2018.

http://www.21yyte.org/tr/arastirma/terorizm-ve-terorizmle-mucadele/2018/07/17/8888/pkk-teror-orgutu-karadenizde-ne-ariyor/14.10.2018.

http://www.cagdastoplum.org/yayinda/ekitap/pontusmesveyunanpolitika.htm/25.05.06

http://www.fatsanet.com/modules/news/article.php?storyid=40/25.05.06.

http://www.geocities.com/karadenizim/pontus-hayali.html/25.05.06.

http://www.hurriyet.com.tr/gundem/karadenizde-petrol-mujdesi-7157357/14.10.2018.

http://www.nato.int/docu/review/2007/issue4/turkish/photo.html/12.9.2018.

http://www.ulkumuz.com/article_view.php?aid=1324 25.05.062006.

Kamalov, İlyas, "Karadeniz Bölgesindeki Bazı Güncel Sorunlar", *Karadeniz Araştırmaları*, c. 6, S. 21, Bahar 2009,s .13-21.

Karadaş, Yeliz, "Yunanistan'ın "Pontus" Sevdası", *21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü Karadeniz Araştırmaları Merkezi*, S. 25, (Ocak'11), s. 57-62..

Karadeniz'de Pontus Rüyası, Trabzon Belediyesi Yayınları, Trabzon, 1997.

Karamanoğlu, Yunus Emre, "Terör Olaylarının İstatistiksel Analizi: Türkiye Örneği", *İstatistikçiler Dergisi,* S. 9/1, (2016), s. 12-25.

Kul, Ömer, *Şu Pontus Dedikleri,* Togan Yayınları, İstanbul, 2008.

Kurt, Selim, "NATO ve AB'nin Karadeniz Bölgesine Yönelik Politikaları", *International Journal of Social Science,* No. 31, (Yaz 2015), s.403-419.

Oğurlu, Ebru, "Ağustos 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı Çerçevesinde Avrupa Birliği'nin Güney Kafkasya Politikası", *Avrasya Etüdleri Dergisi,* No: 38/2, (2010), s. 99-127.

Okur, Mehmet, "Pontus meselesinin Ortaya Çıkışı ve Karadeniz Bölgesi'nde Pontusçu Faaliyetler", *Karadeniz Araştırmaları Dergisi,* S. 14, (Yaz 2007), s. 1-28.

Özarslan, Bahadır Bumin, "Soğuk Savaş Sonrası Karadeniz'de Güvenlik Politikaları ve Türk-Rus İlişkileri, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi,* XII/1 (Yaz 2012), s. 135-166.

Özdemir, Abdullah-Eser, Mümin-Erol, Hatice, "Küresel Terörizm ve Yoksulluk İlişkisi", *Social Science Development Journal,* Vol 3/ Issue 12, (Eylül 2018), s. 434-446.

Pehlivanlı, Hamit, "Tarih Perspektifi İçerisinde Pontus Olayı: Yakın Tarihimize ve Günümüze Etkileri" http://www.atam.gov.tr/wp-content/uploads/Hamit-PEHL%C4%B0VANLI-%E2%80%93-Tarih-Perspektifi-%C4%B0%C3%A7inde-Pontus-Olay%C4%B1-Yak%C4%B1n-Tarihimize-ve-G%C3%BCn%C3%BCm%C3%BCze-Etkileri.pdf/18.08.2018.

Serçek, Sadık, "Turizm Sektörünün Gelişmesi Önündeki Engel: Terörizm", *International Journal of Social Science,* No. 42, (Yaz 2016), s. 431-444.

Sökmen, Aşkın İnci, "İdeolojik Boyutu İle PKK Terör Örgütü", *Doktora Tezi,* Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2012.

Tellioğlu, İbrahim, "Pontus Meselesini Çözümsüzlüğe İten İddia ve Talepler", *Turkish Studies,* Vol. 6/1, (Winter 2011), s. 529-543.

Trabzon Vilâyet Salnâmesi, 1322 (1906).

Yeni Düşünce Dergisi, S. 42, 13-19 Ekim 2000.

Yılmaz, Hadiye, *Pontus Macerası,* Tarihçi Kitabevi, İstanbul, 2011.
Yılmaz, Özgür, *Pontus Meselesinin Tarihsel Kökenleri: XIX. Yüzyılda Trabzon Rumları Üzerine,* ed. Halil İnalcık vd., Osmanlı Araştırmaları, İstanbul 2008.